

"TISU ilmiy
tadqiqotlari
xabarnomasi"
ilmiy-uslubiy jurnali

<https://lib.tisu.uz>
ISSN 0000-0000

Қобулов Эшболта Атамуратович,

Термиз иқтисодий ва сервис университети Илмий ишлар ва
инновациялар бўйича проректори, тарих фанлари доктори, профессор
E-mail: eshbolta.kabulov@mail.ru

АМИР ТЕМУР - ИЛМ МАЪРИФАТ ҲОМИЙСИ

Аннотация: Мақолада саркарда, йирик давлат арбоби, қонуншунос ва илм маърифат ҳомийси Амир Темур шахсияти ҳақида баъзи мулоҳазалар келтирилган. Хусусан, у ёшлигида илмнинг барча қирраларини чуқур эгаллаганлиги, илм толиблари нафақаларини ҳар бирининг ҳолига яраша ва вақф шартига мувофиқ қилиб белгиланганлиги, истеъдод ҳамда ноёб қобилият эгаларини доимий муҳофаза қилиш, ижодлари учун шароит яратиш, турмушларини таъминлаш каби масалаларга алоҳида эътибор берганлиги тарихий манбалар ва илмий адабиётлар асосида ўрганилиб, таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: Соҳибқирон, Кўрагон, Суюрғатмиш, Оламшайх, Жўги-нўён; Қутлуғ Туркон оқа, Ширинбека оқа, Кеш, Сирлар гулшани, мисқол, Хамса.

АМИР ТЕМУР - ПОКРОВИТЕЛЬ НАУКИ И ПРОСВЕЩЕНИЯ

Аннотация: Статья содержит некоторые комментарии о личности Амира Темура, полководца, крупного государственного деятеля, правоведа, покровителя науки и просвещения. В частности, то, что он основательно усвоил все стороны науки в юном возрасте, что стипендии студентов-естествоиспытателей определялись по состоянию каждого из них и по условиям одаренности, что особое внимание он уделял такие вопросы, как постоянная охрана обладателей таланта и уникальных способностей, создание условий для их творчества, обеспечение их жизнедеятельности, изучаются и анализируются на основе исторических источников и научной литературы.

Ключевые слова: Сахибқирон, Корагон, Суюргатмыш, Аламшайх, Джоги-ноян; Кутлуг Туркон, Ширинбека, Кеш, Сырлар Гульшани, Мискол, Хамса.

AMIR TEMUR PATRON OF SCIENCE AND ENLIGHTENMENT

Abstract: The article contains some comments about the personality of Amir Temur, a general, a great statesman, a jurist and a patron of science and enlightenment. In particular, the fact that he thoroughly mastered all aspects of science at a young age, that the allowances of students of science were determined according to the condition of each of them and according to the conditions of the endowment, that he paid special attention to issues such as the permanent protection of the owners of talent and unique abilities, the creation of conditions for their creativity, and the provision of their livelihoods are historical sources and scientific literature studied and analyzed based on

Key words: Sahibkiron, Koragon, Suyurgatmysh, Alamshaikh, Jogi-noyan; Kutlug Turkon, Shirinbeka, Kesh, Syrlar Gulshani, Miskol, Khamsa.

Кириш.

Амир Темур номи она ватанни босқинчилардан озод қилишда ва халқни қулик занжиридан қутқаришда ҳамда буюк бунёдкорлик ижодкори сифатида кўзга ташланади. Академик Бўрибой Аҳмедов бу буюк зотга шундай баҳо берганди:” Амир Темур – буюк шахс кураги ерга тегмаган саркарда, йирик давлат арбоби, қонуншунос, талантли меъмор, нотик, руҳшунос, шу билан бирга эл-юртини севган ва уни машҳур қилган инсон” [1, Б.2].

Мустақиллик шарофати билан Амир Темур шахси ҳар томонлама чуқур ўрганилиб, кўплаб илмий, бадиий асарлар ёзилди ва ёзилмоқда. Бугунги маълумотларга қараганда шарқда Темур даврига оид 900 дан, ғарбда эса боодан ортиқ асарлар ёзилганлиги манбаларда қайд этилади. Амир Темур тарихий манбаларда Темур, Темурбек, Амир Темур ва Соҳибқирон номлари билан бир қаторда, Амир Темур Кўрагон, Соҳиби жаҳон (Олам эгаси) ҳамда Соҳиби адл (Адолат ўрнатувчи) каби улуғ ва қутлуғ номлар билан ҳам тилга олинади. Соҳибқироннинг тўлиқ исми Амир Темур ибн Амир Тарағай ибн Амир Барқулдир [2, Б. 6-7].

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили.

Мазкур мақолани ёзиш учун бир қанча тарихий манбалар ва илмий адабиётлар таҳлилга тортилди. Улар бевосита Амир Темур ва Темурийлар даврига баҳишлангандир.

“Мунтахаб ут-тавориҳи Муъиний” номли Темурийлар даврига оид асар муаллифи Муъниддин Натанзийдир. “Аноним Искандера” номи билан машҳур асарнинг иккинчи таҳрири “Мунтахаб ут-тавориҳи Муъиний”

Хатто Амир Муҳаммад Тарағай Чингаёй улусининг эътиборли бекларидан ҳисобланган

(“Муъинийнинг сайланган тарихи”) деб аталади ва Темурнинг ўғли Шоҳруҳ Мирзога бағишланади. “Мунтахаб ут-тавориҳ” умумий тарих типидида ёзилган асар бўлиб, оламнинг яратилишидан то Амир Темур вафотигача, 1405 йил 18 февралгача мусулмон мамлакатларида юз берган воқеалар ҳақида бахс юритади. Асар муқаддима ва уч бобдан иборат.

“Мунтахаб ут-тавориҳи Муъиний” асарининг матни 1957 йили Эронда Жак Обен тарафидан чоп этилган. Унинг кўлэзма нусхалари Санкт-Петербург, Англия, Франция ва Эрон кутуб-хоналарида мавжуд.

Ибн Арабшоҳ Шиҳобуддин Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Абдуллох. ибн Иброҳим араб тарихчиси. Амир Темур Шом (Сурия) ни эгаллагач, Ибн Арабшоҳни қариндош-уруғлари билан Самарқандга келтирган. Бу ерда у машҳур олимлардан таълим олган, форс, мўғул ва турк тилларини ўрганган ҳамда адабиёт ва илоҳиёт билан шуғулланган. «Ажойиб ул-мақдур фи ахбори Темур» («Темур ҳақидаги хабарларда тақдир ажойиботлари») унинг энг машҳур асаридир. Бу асар «Амир Темур тарихи» номи билан ўзбек тилида ҳам нашр этилган. Асарда Темур давлати ва унга чегарадош мамлакатлар сиёсий, хўжалик ва маданий турмушини қўшимча равишда ойдинлаштириб берувчи кўпдан-кўп диққатга сазовор маълумот-ларни келтирган.

Шунингдек, Б.Аҳмедовнинг “Темур ўғитлари”, А.Муҳаммаджонов ҳамда Қ. Ражабовларнинг “Амир Темур”, Ҳаким Сатторийнинг “Олтин силсила” асарларида ва Л.Н.Куннинг “Придание в библиотеке Темура” мақоласида Амир Темур шахсияти, илм маърифатга берган эътибор ҳақида маълумотлар келтирилган.

Тадқиқот методологияси.

Мақола умум қабул қилинган тарихий методлар: тарихийлик, манбашунослик, тарих-шунослик, қиёсий-мантикий таҳлил, холислик тамойиллари асосида ёритилган.

Таҳлил ва натижалар.

Амир Темур Кеш (ҳозирги Шаҳрисабз) шаҳри яқинидаги Хўжа Илгор қишлоғи (ҳозирги Яккабоғ тумани)да 1336 йил 9 апрель куни дунёга келди. Унинг киндик қони тўкилган жой қадимда Хушжуйи обигар, яъни Зилол сувли чашма номи билан юритилган. Мазкур ҳаётбахш чашма сувлари туфайли бу маскан атрофида аҳоли тўпланиб, қишлоқ қад кўтарган, кейинчалик бу жой Хўжа Илгор номи билан юритила бошлаган.

Отаси Тарағай Нўён туркий барлос уруғининг бийи (бошлиқ, оқсоқол) ва йирик мулкдор амирларидан эди. Ҳатто Амир Муҳаммад Тарағай Чигатой улусининг эътиборли бекларидан ҳисобланган. У йилда бир маротаба Или (Элсуви) дарёси бўйида чақириладиган юрт бекларининг қурултойига таклиф этиларди. Беклардан келиб чиққанлик-ларига қарамай, Амир Темур отасининг ҳам, бобоси Амир Барқулнинг ҳам ҳарбий ишга майли бўлмаган. Тарағайбек тақводор мусулмон бўлиб, кўп вақтини дарвешлар билан бирга ўтказган. У пири тасаввуф шайхи Шамсиддин Кулолни чуқур эҳтиром қилган. Тарағай нўённинг тўрт ўғли ва икки қизи бор эди. Ўғиллар – (Амир) Темур, Суюрғатмиш, Оламшайх, Жўғи-нўён; қизлари – Қутлуғ Туркон оқа, Ширинбека оқа [3, Б.24-25].

Онаси “пошша, пошшахон, султон

Олий ҳукмдор сифатида илм ва маданиятга, олим ва ижодкорларга катта ҳурмат билан қараган

ого” маъноларини англатувчи Такина Хотун (аслида Тегина, тахм. 1318, Бухоро – 1353, Шаҳрисабз) Бухоро уламолари пешвоси мавлоно садр аш-шариъа, яъни шариат қонунларини шарҳловчи аллома Убайдуллоҳ ал-Бухорийнинг қизидир. Темурбекка ота- онаси ва аждодларидан алпларга хос паҳлавонлик, ўткир зеҳн, истеъдод ва бошқа ирсий фазилатлар мерос тариқасида ўтади.

Темурбек дастлабки билимларини ўз қишлоғидаги мулла Алибек мактабида 5 ёшида ола бошлайди. 10 ёшида Мулла Алибек мактабидаги барча китобларни ўқиб тугатади ва устозининг тавсияси билан Кешдаги Абдулла Қутб мадраса-сига ўқишга боради. Мадраса мударрислари Темурбекнинг ўткир зеҳнлигини, туркий тилдан ташқари форс тилини тез ўрганганлигини, Қуръон оятларини икки-уч ўқишдаёқ ёд олганлигини кўриб ҳайрон қоладилар. Манбаларда қайд этилишича, у Қуръон Каримни ёд олган, ҳадис илмини чуқур ўрганлиги боис имон-этиқодли, ҳалол пок инсон бўлиб вояга етган.

Ёшлигида илмнинг барча қирра-ларини чуқур эгаллаган Амир Темур Моварауннаҳр тахтига ўтиргандан сўнг, амалга оширган муҳим ишларидан бири илм фан ривожига катта эътибор берганлигидир. Унинг дастлабки фармонларидан бири, мадрасалар ва уларнинг ўқувчиларини моддий жиҳатдан таъминлаб, стипендияларини оширишдир. Муиниддин Натанзий ўзининг, “Мунтахаб ут-Таворихи Муиний” асарида шундай ёзади: “Имомлар,

ислом уламолари, қозилар ва улуг шайхларга бўлган ҳурмат-эътиборини шу даражага етказдики, илму-фан равнақ топиб, талабаларнинг нафақаси лозим бўлган миқдордан ҳам кўпроқ қилиб белгиланди. Бунинг натижасида бир неча минг нафар турли илмларни эгаллаган соҳибкамоллар, саноққа сифмайдиган даражада кўп қалби дарё истеъдод эгалари унинг улугвор хонадони саховати ҳадялари нуридан замона чеҳрасидан зоҳир бўлдилар” [4, Б.28].

Фақирлар ва илм толиблари нафақалари вақф мулклари ва мадрасаларга, ҳар бирининг ҳолига яраша ва вақф шартига мувофиқ қилиб белгиланган. Ана шундай вақфларга ҳеч ҳам ва мутлақо солиқ солинмаган. Амир Темур ўз вазирларига вақф мулкларидан бирон танга менинг хазинамга тушмасин деб буйруқ берганди. Илм ва маданият аҳлига Темур муносабатини умрининг охиригача сақлаб қолди. Чунки Темур бир қатор илмларда (тарих, шеърят, тиббиёт, математика, астраномия) салоҳияти катта бўлганлиги, яъни илм зар ундан фойдаланиш зарурлигини англаган. Олий ҳукмдор сифатида илм ва маданиятга, олим ва ижодкорларга катта ҳурмат билан қараган ва барча имкониятларни ишга солган. Ҳар қандай давлат ва жамият тараққиёти ва келажагини фан ва маданият равнақисиз тасаввур қилиб бўлмаслигини Амир Темур яхши тушунган. У истеъдод эгалари махсус ва доимий эътиборга муҳтож ва лойиқ бўлишлари, ноёб қобилият эгаларини доимий муҳофаза қилиш, ижодлари учун шароит яратиш, турмушларини таъминлаш зарурлигини ҳам тўғри англаган. У олиму фозиллар ўз маслакларини ю ва дунёқарашлари юзасидан давлат ва жамият тараққиёти замонавий аҳволи хусусида бошқа ижтимоий табақаларга нисбатан кўпроқ бош қотиришлари ва бу орқали тегишли тажриба ва билимларга эга бўлиб боришларини ёдда тутган. Шу сабабли, қайси жойга бормасин олиму фузалоларни бир жойга йиғиб, улар билан суҳбатлашган, фикрларини тинглаган ва баҳслашган. Бу ҳақда француз тарихчиси Л. Лянглэ шундай ёзади: “Темур олимларга серилтифотли эди. Билимдонлиги билан бир

қаторда софдиллигини кўрган кишиларга ишонч билдирарди. У тарихчилар, файла-суфлар, шунингдек, илм-фан, идора ва бошқа ишларда билимдон бўлган барча кишилар билан суҳбатлашиш учун кўпинча тахтдан тушиб, уларнинг ёнига келарди. Негаки Темур бу соҳаларга ғамхўрлик қилишга асосий эътиборини берарди” [5, С.38-41].

Шу сабабли Амир Темур даврига келиб олимларнинг диққати Моварун-наҳрга қаради. Темурбек мамлакатда барпо қилинган ўқув юртларига дунёнинг турли бурчакларидан етук олимларни таклиф қилди. Мўғуллар истилоси даврида мамлакатни ташлаб кетишга мажбур бўлган Сайфи Фарғоний, Сайфи Саройи, Авфий ва бошқа кўплаб олимларнинг авлодлари, шогирдлари юртимизга қайта бошлади. Бундан ташқари Қозизода Румий, Фиёсиддин Коший, Муҳаммад Ҳавофий, Тафтонзоний, мавлоно Аҳмад каби алломалар темурийлар даврида илм-фан аҳлига таълим бердилар. Амир Темурнинг бой кутубхонаси бўлган ва кўпчилик улардан баҳраманд бўлган. У ўзи забт этган мамлакатлардан нодир китобларни Самарқандга жўнатган. Бу ҳақда рус тарихчиси А.Л.Кун шундай ёзади: “Арман вилояти Темур томонидан забт этилгач, Талв монастири қошидаги университетнинг китоблари, қўлёзма-лари Самарқандга юборилган. У китоблар ичида бизнинг асримизгача бўлган 150 йил илгари даврда ёзилган Эрон, Халдей, арман каби Шарқ мамлакатларида яратилган китоблар ҳам бўлган” [6, С.406].

Амир Темур кутубхонаси аввал Кешда, сўнг Самарқандда бўлган. 1580 йилдан сўнг бу кутубхона Бухорога кўчирилган. Бухоро, қушбеги Аста-нақулнинг таъкидлашича, Бухородаги китоблар уйғур, форс, эрон, пуштун, араб тилларида бўлган. Бу кутубхона китобларидан

бизгача етиб келган Усмон Қуръонидир. Ўз она тилидан ташқари форс ва мўғул тилларини яхши билган Темур “тарих китоблари, худонинг раҳмати ва салому бўлган анбиёлар қиссаларини, подшоҳлар сийратларини ва ўтган салафлар ҳақидаги ҳикоятларни доимо сафарда ҳам, хатарда ҳам ўқитиб қунт билан тинглар эди” [7, Б.71].

Амир Темур китобларни нафақат севиб ўқиган, балки уларнинг муаллифларини ҳурмат ва эҳтиром билан ёдда сақлаган. Темурбекнинг ёшлигида севиб ўқиган ва кўп жойларини ёд олган китоби Озарбайжон шоири Шабистарийнинг “Гулшани роз” (Сирлар гулшани) асаридир. Амир Темур уч йиллик юриш даврида Озарбайжонга юриш қилиб борганда Шабистар деган қишлоққа дуч келади. Шунда “Гулшани роз” китоби ёдига тушади ва суриштириб китоб муаллифи айнан

шу қишлоқдан эканлигини билиб унинг қабрини излаб топади. Хароб холдаги қабр устига мақбара қурдиради, вақф ер ажратиб ундан тушган даромадга боғ қилиб, улуг муаллиф номи билан аташни фармон беради. Бундан ташқари шаҳар аҳолисининг ўн беш ёшдан юқорисининг рўйхатини олдиради, улар 6110 нафарни ташкил этади. Темурнинг махсус фармони билан 6110 нафар одамнинг ҳар бирига беш мисқолдан олтин улашади (1 мисқол беш грамм). Умумий ҳисобда 30550 грамм олтин улашади. Бир китоб муаллифига шунча ҳурмат бажо келтиради.

✕
**Амир Темур тўпланган
бойлигини кўпчиликка
фойдали, асрларга
татиғулик, ҳайрли
ишларга сарфлаган**

Амир Темур назм бобида ҳам ўзига хос иқтидор соҳиби бўлган. Буюк Навоий ўзининг “Мажолис ун нафоис” асарида шундай ёзадилар: “... Темур Кўрагон, агар назм айтмоққа илтифот қилмайдирурлар, аммо назм ва насрни андоқ хўп маҳал ва мавқийда ўқибдириларким, анингдек бир байт ўқигани, минг байт айтмоққа бор”- дейди. Бунда чуқур маъно бор. Темур шеърият ихлосманди бўлган, шеърий асарларни севиб ўқиган, шеър ва ҳикматларни ёд билган. Соҳибқирон булардан кенгаши машварадларда, аскарлари руҳини кўтаришда кенг фойдаланган. Ҳозиржавобликда ўз даврининг моҳири бўлган. У айтган бир нечта ўғитларни мисол тариқасида келтирамиз: “Бўлар одам ёшидан бош бўлар, бўлмас одам қирқида ҳам ёш бўлар. Яхши отга бир қамчи, ёмон отга минг қамчи”. Амир Темур энг севиб ўқиган шоир Ҳофиз Шерозий бўлган. У Шерозни олгандан уч кун ўтгач аъёнлар билан бирга шаҳарни кўргани отланади. Шайх бобо Кўҳий Шерозий ва Шайх Муслиҳиддин Саъдий Шерозийлар истиқомат қилган бу шаҳарга Темурнинг алоҳида қизиқиши бор эди. У ҳушнуд ҳолда йўлга чиқиб, шаҳарнинг вайрон, халқ оч ва юпун эканлигини кўриб, қароргоҳга қайтади. Шундан сўнг Саъдий Шерозий девонини қўлга олади. Китобни очган саҳифадан бир вароқ чиқади. Амир Темур вароқни текислаб, падари бузруквори дасхати ила кўчирилган ушбу рубоийни ўқийди.

На дунё давлати арзур ситамга,

На борлиқ лаззати арзур аламга,

Жаҳоннинг етти минг йиллик гурури
Арзимади ахир етти кун ғамга.

Отаси дасхати ва севимли сатрлар Темурдаги барча губорларни ҳайдаб, қилинадиган ижобий ишларга бел боғлайди. Ҳофиз Шерозий Темурнинг Шерозга келиб, оч юпин халқга кийим-бош, озиқ-овқат тарқатганини

шогирдидан эшитди ва ўзининг: “Ба ҳоли ҳиндуяш бахшаи Самарқанди Бухоро” мисраси ёдига тушиб, энди бу мисралар учун Темур ғазабидан ким қутқаради деган фикр кечди ва тушида Зайниддин Абубакр Тайободий, унга Темур ҳузурига Ҳусрав Деҳлавий ила боражанини айтди. 1387 йил 20 декабрда Соҳибқирон Темур Ҳофиз Шерозийни қароргоҳига таклиф этади. Ҳофиз Шерозий Темурни биринчи кўриши билан “амири фотиҳ Темур олийжаноб, шижоатли, саҳоватпеша кўринадур” дея ҳаёлидан ўтказди. Амир Темур томонидан яхши кутиб олинган Ҳофиз Шерозий яхши суҳбатда бўладилар. Уни Самарқанд, Бухорога таклиф этадилар. Аммо шоир ёши кексалиги ва хасталига сабабли бора олмаслигини айтади. Шунда Темур пирым Зайниддин Таёбодий сизни шоҳ Шужо ғазабидан қутқармишлар. Аммо ашъорларингиз мафтунсоз ва шириндир. Мавлоно на илож ихтиёр сизда, дейди Темур. Темурнинг бироз ранжиганини сезган Ҳофиз шайх Тайободий номи эсланиши унга далда берди ва нодир совғаси Ҳусрав Деҳлавийнинг, “Хамса” асарини унга совға қилди. Темур Ҳофизнинг янги ғазалларидан эшитди. Аср номози яқинлашганда Темур хазинабонни чақириб, Ҳофиз Шерозийга хазинадан минг динор тилла ва Шероз шаҳридан яхши бир ҳовли сотиб олиб беришини буюрди. Темурнинг ўзи эса Ҳофизга зардўз тўн кийгизди.

Хулоса.

Амир Темурнинг илм-фан, маданият аҳлига бўлган ўз муносабати юртимизда илм-фан маданият тараққиётида янги босқич ренессансга асос бўлди, десак муболага бўлмайди. Хуллас, Амир Темур тўпланган бойлигини кўпчиликка фойдали, асрларга татигулик, ҳайрли ишларга сарфлаган. Келажак авлод учун шундай маданий-маънавий мерос қолдирганки, улардан нафақат ўтмишдан хотира сифатида, балки ўзбек халқининг маданий бойлиги, илмий салоҳияти, ақлий имкониятидан далолат берувчи беқиёс тимсол сифатида ҳам қадрлидир.

Шундай қилиб, юқоридаги маълу-мотлар, таҳлиллар юзасидан қуйидаги хулосаларга келинди:

1. Мустақиллик шарофати билан Амир Темур шахси ҳар томонлама чуқур ўрганилиб, кўплаб илмий, бадиий асарлар ёзилди ва ёзилмоқда. Бугунги кунда Темур даврига оид шарқ ва ғарбда кўплаб асарлар ёзилганлиги қайд этилади.
2. «Ажойиб ул-мақдур фи ахбори Темур» («Темур ҳақидаги хабарларда тақдир ажойиботлари») асари Темур давлати ва унга чега-радош мамлакатлар сиёсий, ҳўжалик ва маданий турмушини қўшимча равишда ойдинлаштириб берувчи кўпдан-кўп диққатга сазовор маълумотларни келтирган.
3. Темурбекнинг ўткир зеҳли-лигини, туркий тилдан ташқари форс тилини тез ўрганганлигини, Қуръон оятларини икки-уч ўқишдаёқ ёд олганлигини манбаларда келтирилган. Шунингдек, у Қуръон Каримни ёд олган, ҳадис илмини чуқур ўрганлиги боис имон-эътиқодли, ҳалол пок инсон бўлиб вояга етган.
4. У тарихчилар, файласуфлар, шунингдек, илм-фан, идора ва бошқа ишларда билимдон бўлган барча кишилар билан суҳбатлашиб давлат ишларида улар маслаҳатидан фойдаланган.
5. Амир Темур назм бобида ҳам ўзига хос иқтидор соҳиби, шеърият ихлосманди бўлган, шеърий асарларни севиб ўқиган, шеър ва ҳикматларни ёд билган. Соҳибқирон булардан кенгаши машварадларда, аскарлари руҳини кўтаришда кенг фойдаланган.

Фойдаланилган манба ва адабиётлар

1. Ахмедов Б. Темур ўғитлари. - Тошкент: Наврўз, 1993. - Б.2.
2. Муҳаммаджонов А., Ражабов Қ. Амир Темур. - Тошкент: Ўзбекистон, 2013. - Б.6-7.
3. Ҳаким Сатторий. Олтин силсила. - Тошкент: Шарқ, 2006. - Б.24-25.
4. Муиниддин Натанзий. Мунтахаб ут - Таворихи Муиний. - Тошкент: Ўзбекистон, 2011. - Б.28.
5. Жизнь Тимура. Сочинения Л.Лянглэ. Перевод Суворова. - Ташкент, 1890. - С. 38-41.
6. Кун Л.Н. Придание в библиотеке Тимура // Материалы для статистики Туркестанского края. Ежегодник. Вып. 3, 1874. - С.406.
7. Ибн Арабшоҳ. Ажойиб ал-мақдур фи тарихи Таймур. - Тошкент: Меҳнат, 1992. 2 китоб. - Б.71.